

Макеєва Олена Миколаївна
завідувач кафедри теорії та історії держави і права
юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент

Максимчук Ірина Ігорівна
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО — НАЙПОШИРЕНІШЕ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЖІНОК

Домашнє насильство є глобальною світовою проблемою, яка нині є предметом обговорення науковців і практиків у сфері юриспруденції та потребує законодавчого удосконалення. Актуальність дослідження проблеми протидії домашньому насильству не викликає сумнівів, адже від своєчасності та ефективності реагування держави залежить майбутнє не лише членів окремої сім'ї, а й усього суспільства та держави в цілому.

Насильство — це наслідок нерівних прав між жінками та чоловіками у суспільстві. Нерівність у правах і можливостях призводить до дискримінації та сприяє ускладненню можливостей жінок уникнути ситуацій насильства.

Від різних форм насильства в сім'ї страждають діти, жінки, чоловіки. В умовах правового режиму воєнного стану особливо актуальним у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є вміння правильно застосовувати норми законодавства у цій сфері та усвідомлено приймати рішення для ефективного, дієвого захисту постраждалої особи (дитини чи дорослого). Домашнє насильство — одне з найпоширеніших порушень прав жінок. За результатами дослідження ОБСЄ з питань добробуту та безпеки жінок в Україні: 67% жінок в Україні зазнали домашнього насилля над собою.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» запроваджено комплексний підхід та визначено систему заходів щодо запобігання та протидії насильству, виокремлено такі

форми насильства: фізичне, психологічне, сексуальне, економічне. Україною було задекларовано нульову толерантність щодо домашнього насильства та його соціальну небезпеку. Законом запроваджено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству з метою ефективного захисту постраждалих осіб. Згідно з законом, кривднику вперше надано можливість змінити агресивну, насильницьку поведінку через спеціальні програми [1].

Однією з ключових проблем домашнього насильства є те, що воно часто залишається не розкритим, і тому насильник може уникнути покарання та продовжувати знущатися над рідними. Постраждалі не завжди звертаються до правоохоронних органів через страх помсти від насильника, відчуття власної вини, боязні пошкодити родинним відносинам та свідомості, відчуття сорому і позору, низької самооцінки, або заради дітей, а також з фінансової залежності та бажання створити враження ідеальної сім'ї перед оточуючими.

Згідно Кримінального кодексу України за вчинення домашнього насильства винна особа карається громадськими роботами на строк від 150 до 240 годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [2].

Будь-яке насильство може призвести до довгострокових розладів здоров'я, зокрема до психічних проблем. Такі люди мають розлади сну, головний біль, депресії, високий рівень тривожності, страхи та фобії, різноманітні соматичні розлади.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» згідно зі статтею 20 передбачено надання допомоги та захисту постраждалим особам, а саме: надання постраждалим особам інформації про їхні права та можливості реалізації таких прав; забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг медичної, соціальної, психологічної допомоги та інші [1].

20 червня 2022 року Верховна Рада ратифікувала «Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», відому як «Стамбульська конвенція», яка визначила поняття «насильство стосовно жінок» під яким розуміється порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок та означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус

або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті [3].

На замовлення Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та Фонду Народонаселення ООН в Україні (UNFPA) проведено дослідження ставлення українців до проблем насильства. Аналізували обізнаність, здатність громадян ідентифікувати і реагувати на домашнє насильство, а також рівень несприйняття домашнього насильства серед українців.

Згідно з результатами, дві третини респондентів зіштовхувалися з домашнім насильством особисто чи спостерігали його у своєму оточенні. Вважають неприйнятними будь-які прояви домашнього насильства 68,7% опитаних (71,8% жінок і 65,3% чоловіків). Водночас 75,6% опитаних громадян переконані, що звернення по допомогу у випадках домашнього насильства — на часі [4].

Отже, насильство над жінками в Україні — це серйозна та, наразі, актуальна проблема сучасного суспільства. У всьому світі таке насильство вважається одним з найпоширеніших порушень прав людини. На жаль, в Україні також поширені випадки такого виду насильства, а через повномасштабну російську війну проти України кількість зареєстрованих випадків зростає в геометричній прогресії. Наша держава намагається її вирішити шляхом прийняття національних законів та ратифікацією європейського законодавства. Необхідно зазначити, що Україна досягла значного прогресу у сфері захисту прав жінок за останні роки через запровадження «гендерного механізму» на державному рівні. Міжнародне законодавство, зокрема вже згадувана Стамбульська конвенція у питанні гендерно зумовленого насильства мають більш розширені рамки та більш вищі стандарти надання допомоги постраждалим. Тому нашій державі варто наразі удосконалити законодавчу базу та судову практику попри те, що багато що вже зроблено з викорінення гендерно зумовленого насильства.

Література

1. Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 18.11.2023).
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.11.2023).

3. Результати дослідження ставлення українців до проблем насильства. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/news/gbv-perception-survey-results> (дата звернення: 20.11.2023).

4. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 18.11.2023).